

ВИСНОВОК

про наукову новизну та теоретичне та практичне значення результатів дисертації

Лобанової Марії Андріївни на тему: *«Історія населення Середнього Побужжя: сабатинівська група пам'яток культурно-історичної спільноти Трипілля-Кукутень»*, що подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 032 «Історія та археологія»

Актуальність теми дослідження та її зв'язок з планами наукових робіт.

Історія населення Середнього Побужжя на етапі Кукутень А – Трипілля VI ще є мало дослідженою. Робота здобувачки присвячена аналізу результатів археологічних робіт на поселеннях сабатинівської групи за матеріалами наукових архівів та фондів, а також із залученням широкого кола опублікованих наукових матеріалів. На частині поселень, які розглядаються у роботі, проводилися масштабні археологічні розкопки (Сабатинівка I, Березівська ГЕС), але результати цих досліджень так і не були введені до наукового обігу. Окрім цього, протягом останніх років, джерельна база для дослідження етапу Кукутень А – Трипілля VI у Середньому Побужжі значно розширилася завдяки нововиявленим пунктам (Кам'яне-Завалля 1, Шамраї, Козачий Яр 1, Козачий Яр 2, Довгий Яр, Тополі), вивчення яких проводилося за безпосередньої участі авторки дисертаційного дослідження.

Тема розроблялася у рамках науково-дослідної теми кафедри археології та етнології України ОНУ ім. І.І. Мечникова: «Реконструкція культурно-історичних процесів у палеогеографічному просторі Північно-Західного Причорномор'я (25 тис. р. до н.е. – IV ст. н.е.)» (номер державної реєстрації 0117U003186) (термін виконання теми 2017–2021 рр.).

Наукові положення, розроблені особисто дисертантом та їх новизна.

Наукові положення роботи є результатами першого комплексного дослідження поселень сабатинівської групи Кукутень А – Трипілля VI. Розвинуто та доповнено положення, що дане локальне угруповання – явище етапу VI. Досліджено структуру розселення поселень – анклавом у південній

частині Середнього Побужжя. Вперше було опубліковано стратиграфію та планіграфію поселення Сабатинівка I (за матеріалами наукових архівів ОАМ та ІА НАН України). Крім цього, дана робота є першою узагальненою працею про Кукутені А – Трипілля VI у Середньому Побужжі, в якій зібрано та оброблено всі доступні колекції з поселень та архівні матеріали. Завдяки цьому, вперше було представлено типологічний та статистичний аналізи керамічних комплексів з пам'яток сабатинівської групи. Результатом роботи також є порівняння даних колекцій. Залучено порівняння з матеріалами з пам'яток з інших локальних угруповань етапу VI у Середньому Побужжі. Виявлено відмінності поселень на мікрорегіональному рівні. Попередньо простежено характер контактів (міліарний та мирний) з культурами степового енеоліту, а саме поселень середньостогівської культури.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, які захищаються.

За рахунок структури та заглиблення авторки у проблему, наукові положення дослідження отримують достатню обґрунтованість та достовірність. Кожна з тез має необхідні посилання та логічно пов'язана з іншими положеннями, які також у свою чергу отримують документальне підтвердження. В цілому тези, які виносяться на захист, можна вважати підкріпленими, обґрунтованими та логічно-послідовними.

Наукове та практичне значення дисертаційної роботи

Дослідження Лобанової М.А. допоможе у подальшій розробці структури культурно-історичної спільноти Трипілля-Кукутені, вивченню регіону Середнього Побужжя, міжкультурних контактів на етапі VI.

Використання результатів роботи.

Практичне застосування результатів може бути корисним при подальших польових дослідженнях регіону. Опрацьовані колекції можуть бути каталогізовані та корисними у музейній справі.

Оцінка мови та стилю дисертації

Мова дисертації грамотна, стиль викладення – академічний.

Відповідність діючим вимогам щодо оформлення дисертації.

Оформлення дисертації відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України.

Відповідність змісту дисертації спеціальності, з якої вона подається до захисту.

Дисертаційне дослідження Лобанової М.А. є завершеним та оригінальним та самостійним дослідженням і відповідає спеціальності 032 «Історія та археологія».

Зауваження та рекомендації (за наявності).

Варто було б звернути увагу на дослідження духовного світу населення регіону за отриманими результатами. Цікавим видався б більш детальний огляд інших груп знахідок, окрім керамічних. Важливим є більш детальний огляд історичного контексту даного періоду для Центральної та Східної Європи загалом.

Відповідність дисертації вимогам, передбаченим пунктом 10 Порядку МОН.

Дисертація подана у вигляді спеціально підготовленої кваліфікаційної наукової праці на правах рукопису, виконана здобувачкою особисто, містить наукові положення, нові науково обґрунтовані теоретичні результати проведених здобувачкою досліджень, що мають істотне значення для історичної науки та підтверджуються документами, які засвідчують проведення таких досліджень, а також свідчать про особистий внесок здобувачкою в науку та характеризуються єдністю змісту.

Кількість наукових публікацій, повноту опублікування результатів дисертації та особистий внесок здобувача до всіх наукових публікацій, опублікованих із співавторами та зарахованих за темою дисертації.

За результатами роботи над дисертацією авторкою опубліковано 9 наукових статей, з яких 3 опубліковані у закордонних виданнях, проіндексованих у базі Scopus, написаних у співавторстві. Перша (Q4) в співавторстві з д.і.н. Кіосаком Д.В., де особистий внесок здобувачки – 67% (0,8 д.а.). Друга (Q1) написана у співавторстві з д.г.н. Ж.М. Матвіїшиною та д.і.н. Д.В. Кіосаком, де особистий внесок здобувачки – 56% (1 д.а.). Третя, написана в співавторстві з Т. Зайле, М. Посселтом, М. Дембецем та О. Пересунчаком, де особистий внесок здобувачки – 50 % (0,4 д.а.). Також результати представлені 2 фахових наукових виданнях України та 3 у інших наукових виданнях України. Результати апробовані на 7 всеукраїнських та міжнародних конференціях та представлені у 2 публікаціях у вигляді тез доповідей.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДОСЛІДЖЕННЯ

Статті у фахових наукових виданнях, включених у міжнародні наукометричні бази:

1. Лобанова, М.А., 2019. Керамічні знахідки з трипільського поселення Тополі. *Записки історичного факультету: збірник наукових праць*, 30, с. 40-52.
2. Лобанова, М.А., 2020. Планиграфія трипольського поселення Сабатиновка I по матеріалам раскопок 1938-1939-х гг. *Емінак: науковий щоквартальник*, 1 (33), с. 277-291.

3. Лобанова, М., Киосак, Д., 2020. Поселение Шамраи и некоторые вопросы межкультурных контактов в Среднем Побужье на этапе Кукутень АТриполье В1. *Revista Arheologică*, XVI (2), с. 78-89.

4. Лобанова, М.А., Матвишина, Ж.Н., Киосак, Д.В., 2021. Проблема стратиграфии поселения Сабатинівка I и природные условия на Южном Буге в энеолите – позднем бронзовом веке. *Stratum plus*, 2, с. 31-52.

5. Saile, T., Posselt, M., Dębiec, M., Lobanova, M., Peresunchak, A., 2021. Kozachyi Yar 1: An enclosed Trypillian settlement on the Southern Bug River in Kozavchyn (Ukraine). *Praehistorische Zeitschrift* 96. DOI: <https://doi.org/10.1515/pz2021-2007>

Статті у інших наукових виданнях:

6. Лобанова, М.А., 2014. Піддон фруктової з трипільського поселення Сабатинівка I. В: Світленко, С.І. та ін. (ред.). *Історичні етюди (Випуск 4)*. Дніпропетровськ: Пороги, с. 196-197.

7. Лобанова, М.А., 2016. Історія виокремлення пам'яток сабатинівського типу трипільської культури. В: Могилев, О.Д. (ред.) *Археологічні дослідження в Україні: здобутки і перспективи. Збірник матеріалів V Всеукраїнської 14 студентської археологічної конференції. Кам'янець-Подільський, Україна 16-18 травня 2016 р. Кам'янець-Подільський: ФОП Сисин Я.І., 2016, с. 48-52.*

8. Лобанова, М.А., 2021. Реконструкція плану трипільського поселення Сабатинівка I за архівними матеріалами. В: Немченко, І.В. (ред.). *Стародавнє Причорномор'я, XIII*. Одеса: ОНУ, с. 244-252.

Тези у збірниках матеріалів наукових конференцій:

9. Лобанова, М., 2016. Моделі розселення трипільського населення в Північно-Західному Причорномор'ї. В: Шидловський, П.С. (відп. ред.). *ЛЮДИНА ТА ЛАНДШАФТ : географічний підхід в первісній археології*. Тези доповідей міжнародної наукової конференції. Київ, Україна, 3-5 лютого 2016 року. Київ: Бібліотека Vita Antiqua, с. 72.

10. Лобанова, М.А., 2020. Стратиграфія поселення Сабатинівка I. В: Гаврилюк, Н.О. та ін. (ред.). *FORUM OLBICUM III: до 70-річчя з дня народження В.В. Крапівіної: матеріали міжнародної археологічної конференції*. Миколаїв, Україна 4-6 травня 2020 р. Миколаїв: НДЦ «Лукомор'є», 2020. с. 26-27.

Результати перевірки роботи на академічний плагіат

Робота дисертантки успішно пройшла перевірку на академічний плагіат. Оригінальність 95,46%, схожість 4,54%.

Дисертація успішно апробована на засіданні фахового семінару (протокол № 1 від «20 вересня» 2021 р).

Дисертаційна робота **рекомендована до захисту** у спеціалізованій вченій раді за спеціальністю: 032 – «Історія та археологія».

Рецензент
професор кафедри археології
та етнології України
ОНУ імені І.І. Мечникова,
доктор історичних наук,

_____ Прігарін О.А.

Рецензент
доцент
кафедри археології
та етнології України
ОНУ імені І.І. Мечникова,
кандидат історичних наук

_____ Петрова Н.О.

21.09.2021
Вчений секретар ОНУ
імені І. І. Мечникова
к.у.н. доцент

_____ Курандо С. В.